

Biuro
Rzecznika Praw Obywatelskich
Zespół Terenowy
40-032 Katowice, ul. Jagiellońska 25

Katowice, dnia 18. 03. 2010 r.

RPO-639618-XVIII-7020/11006.2/10/MK

I n f o r m a c j a
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w
Pszczynie
(wyciąg).

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 18 lutego 2010 r. do Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie, mieszczącego się przy ulicy Zdrojowej 64 (zwanego dalej placówką) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich z Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego. W wizytacji uczestniczył również pracownik Zespołu Terenowego w Katowicach.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania wychowanków, dokonując oceny pod względem ochrony nieletnich przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

– dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanków, w tym: pokoi mieszkalnych, izb przejściowych, izby izolacyjnej, izb chorych, sali gimnastycznej, świetlic, sanitariatów, pralni, kuchni i stołówki,

biblioteki, ambulatorium, sal lekcyjnych, siłowni, kaplicy, pomieszczeń warsztatowych oraz boisk;

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania placówki z Dyrektorem placówki;
- w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz przeprowadzono na osobności rozmowy z 15 losowo wybranymi nieletnimi, którzy przebywali w placówce w czasie wizytacji;
- zapoznano się z dokumentacją placówki.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka placówki.

W skład wizytowanej placówki wchodzi zakład poprawczy resocjalizacyjny półotwarty oraz schronisko dla nieletnich zwykłe, przeznaczone dla chłopców.

W dniu wizytacji w Zakładzie przebywało 57 wychowanków, w Schronisku 23, natomiast 3 pozostawało na niepowrocie lub urlopie.

W skład personelu placówki wchodzi 40 pracowników niepedagogicznych oraz 57 pedagogicznych. Placówka zatrudnia lekarza, stomatologa, 2 pielęgniarki, 4 psychologów, 2 pedagogów, psychiatrę. Na podstawie umowy cywilnoprawnej usługi świadczy również fryzjer.

Głównym zadaniem internatu jest spełnianie funkcji opiekuńczo – wychowawczej, która przejawia się przede wszystkim w zapewnieniu warunków do nauki własnej oraz dostępu do pomocy dydaktycznych, organizowaniu czasu wolnego, prowadzeniu oddziaływań resocjalizacyjnych i rewalidacyjnych z nieletnimi. W ramach tych ostatnich wychowankowie mogą uczestniczyć w wielu dodatkowych zajęciach, które mają na celu rozwijanie ich zainteresowań oraz ukazanie alternatywnych sposobów spędzania wolnego czasu. Na uwagę zasługują prężnie działające sekcje sportowe (m. in. klub piłkarski, saneczkarstwo, wyprawy

górskie). Wychowankowie, pod nadzorem wychowawców, uczestniczą w licznych zawodach sportowych oraz wycieczkach turystyczno – krajoznawczych organizowanych przez placówkę, biorą również udział w wolontariacie, aktywnie pomagając osobom niepełnosprawnym. Na terenie Zakładu Poprawczego i Schroniska działają ponadto koła zainteresowań: rzeźbiarskie, ceramiczne, modelarskie, witrażowe, zespół muzyczny oraz zespół teatralny.

Szkoła zapewnia możliwość nauki na 3 poziomach edukacyjnych w: Szkole Podstawowej (w dniu wizytacji: 10 uczniów), Gimnazjum (54 uczniów) oraz Zasadniczej Szkole Zawodowej (17 uczniów).

Warsztaty szkolne realizują ideę wychowania poprzez pracę. Pierwszym etapem kształcenia jest zapoznanie wychowanka z zasadami bezpieczeństwa pracy. Poprzez rozmowy i obserwację nieletniego rozpoznaje się jego predyspozycje i zainteresowania zawodowe, zgodnie z którymi przydziela się go do odpowiednich prac. Wychowankowie szkoły podstawowej oraz gimnazjum przyuczają się do wykonywania zawodu ślusarza, stolarza i kucharza, natomiast wychowankowie szkoły zawodowej kształcą się w kierunku wykonywania zawodu ślusarza. Korzystają oni także z możliwości składania egzaminów w Izbie Rzemieślniczej w Katowicach, uzyskując dyplom czeladnika w danym zawodzie. Warsztaty szkolne posiadają atest na szkolenie i egzaminowanie spawaczy, pod nadzorem Instytutu Spawalnictwa w Gliwicach.

Do Zakładu Poprawczego trafiają wyłącznie osoby o pełnej normie intelektualnej, natomiast w Schronisku sporadycznie umieszczani są także wychowankowie z upośledzeniem umysłowym. W Zakładzie Poprawczym funkcjonuje Zespół Diagnostyczno – Korekcyjny, natomiast w Schronisku Zespół Diagnostyczny. Celem działania Zespołów jest pomoc psychologiczna, oparta na dogłębnym poznaniu osobowości wychowanka, kształtowaniu i wzmacnianiu pozytywnych relacji z rodziną oraz przygotowaniu nieletniego i jego rodziny do funkcjonowania w warunkach środowiska otwartego.

Zespół Diagnostyczno – Korekcyjny opracowuje opinie na potrzeby sądu, w których uwzględnia się sylwetkę psychiczną nieletniego, proces i uwarunkowania

procesu niedostosowania społecznego, poziom umiejętności szkolnych, predyspozycje zawodowe oraz prognozę resocjalizacji. Na podstawie opinii oraz obserwacji zostaje skonstruowany Indywidualny Program Resocjalizacji nieletniego, w którym zawiera się szczegółowy plan oddziaływań wychowawczych, mający na celu uzyskanie pozytywnych zmian w jego funkcjonowaniu.

Zajęcia socjoterapeutyczne i profilaktyczne, prowadzone są głównie w celu integracji grupy, nauki rozpoznawania emocji, przedstawienia zasad dobrej komunikacji, nauki pełnienia określonych funkcji społecznych, korekty postaw wobec siebie, świata i innych ludzi. Szczególny nacisk kładzie się na kształtowanie empatii i wrażliwości na drugiego człowieka. Scenariusze zajęć są cyklicznie zmieniane, tak aby wychowankowie przebywający w Zakładzie dłużej niż rok, mieli możliwość skorzystania ze zróżnicowanej oferty placówki (realizuje się np. skonstruowany przez pracowników Zespołu Diagnostyczno – Korekcyjnego program „Odłot q zdrowiu”, czy program Treningu Zastępowania Agresji Goldsteina, Glucka i Gibasa).

3. Ogląd placówki.

Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich zajmuje obszar o powierzchni ponad 5 hektarów, na którym znajduje się budynek główny ze szkołą, internatem, salą gimnastyczną oraz działem administracyjnym, budynek warsztatów szkolnych, budynek, w którym znajduje się siłownia oraz pralnia, zadaszone miejsce do grillowania, kort tenisowy oraz boiska: piłkarskie wraz z bieżnią i skoczną w dal, do piłki ręcznej, koszykówki oraz siatkówki plażowej.

Budynek główny remontowany jest na bieżąco, wszystkie pomieszczenia sprawiają bardzo dobre wrażenie. Wentylacja grawitacyjna w całym budynku jest sprawna. Podłogi i częściowo ściany korytarzy wyłożono glazurą, oprócz tego na podłogach korytarzy, w części internatu przeznaczonej dla poszczególnych grup, wyłożono dywany.

W placówce wyodrębniono dwie izby przejściowe, izbę izolacyjną oraz dwie izby chorych. Opisywane pomieszczenia zaprojektowano w taki sam sposób, wydzielając strefę mieszkalną i strefę sanitarną. W części mieszkalnej znajduje się łóżko, szafka, stół oraz krzesła. Izbę izolacyjną wyposażono w przymocowane do podłogi: łóżko z pasami oraz krzesło. W części sanitarnej, oddzielonej przesłoną ze stali nierdzewnej, zainstalowano prysznic, umywalkę oraz muszlę klozetową. Podłogę wyłożono glazurą. W dniu kontroli w pomieszczeniach tych znajdowały się podstawowe środki czystości. Sygnalizacja przyzywowa znajduje się przy drzwiach. Przed wejściem do izb wywieszono regulamin pobytu w nich.

Sala gimnastyczna jest przystosowana do gry w koszykówkę, siatkówkę, piłkę nożną halową. W dniu wizytacji, znajdująca się przy niej szatnia była remontowana.

Podłogę stołówki, podobnie jak częściowo ściany, wyłożono glazurą. Kuchnię, dostosowaną do norm HACCP, wyposażono w nowoczesny sprzęt ze stali nierdzewnej. Próbkę żywności, właściwie zabezpieczone, przechowywane są przez okres trzech dni. Wychowankowie otrzymują cztery posiłki - śniadanie, drugie śniadanie, obiad i kolację. Oprócz powyższego, w stołówce zawsze wystawiony jest chleb oraz smalec lub masło, co umożliwia spożywanie dodatkowych posiłków.

W sali konferencyjnej odbywają się narady i zebrania, a także egzaminy zawodowe, kończące organizowane dla wychowanków kursy.

Pierwsze piętro budynku głównego zajmują pomieszczenia szkoły. Sale lekcyjne (historyczna, biologiczno - geograficzna, matematyczno - fizyczna, polonistyczna) wyposażone są w niezbędne pomoce naukowe, w tym w urządzenia bardzo nowoczesne (np. tablica interaktywna).

Każda grupa wychowawcza zajmuje odrębny korytarz internatu, obejmujący: pokój wychowawców (znajdujący się zawsze na początku korytarza), sypialnie 3 - 4 osobowe, świetlice, sanitariaty. Uwagę wizytujących zwróciły liczne dzieła wychowanków, w tym: modele (m. in. samolotów, pojazdów wojskowych), makiety (m.in. bitwa pod Monte Cassino), witraże oraz wieloelementowe puzzle, zdobiące korytarze oraz pokoje. Na każdym korytarzu wywieszono wykaz praw i obowiązków nieletnich, harmonogramy zajęć oraz

adresy: Sądu Rejonowego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka.

Wyposażenie pokoi stanowią łóżka oraz szafki - ścienna i stojąca. Podkreślenia wymaga fakt, iż wszystkie meble produkowane są przez wychowanków placówki w trakcie zajęć warsztatowych. Zarówno na korytarzach internatu, jak i we wszystkich pokojach, w dniu wizytacji było bardzo czysto i schludnie.

Na terenie każdej grupy Zakładu Poprawczego wyznaczono miejsce do palenia (odrębna sala). Wprowadzone przez Dyrektora zasady korzystania z wyrobów tytoniowych zezwalają na palenie wyłącznie osobom pełnoletnim.

Sanitariaty wyłożono glazurą. W każdym znajdują się dwa stanowiska prysznicowe (wyłożone płytkami antypoślizgowymi), z kotarami, sześć umywalek, lustro, kabina z muszlą klozetową oraz ławka. Według Dyrektora placówki, planowany jest remont tych pomieszczeń.

W bibliotece znajduje się dziesięć tysięcy woluminów. Prenumerowane są również czasopisma (m. in. „Piłka Nożna”, „Auto Świat”, „Dziennik Zachodni”).

Znajdujące się na terenie każdej grupy świetlice wyposażone są w stoliki z krzesłami, telewizory, odtwarzacze DVD, konsole playstation, gry planszowe, puzzle, maszyny zręcznościowe typu „piłkarzyki” itp.

Gabinety: lekarski i stomatologiczny umiejscowiono w dwóch połączonych ze sobą drzwiami salach. Oba wyposażone zostały w niezbędne umeblowanie, uwagę wizytujących zwrócił szczególnie nowoczesny fotel dentystyczny. W szafie z lekami znajdowała się duża ilość medykamentów. Oba pomieszczenia były czyste, ich stan nie budził zastrzeżeń.

Na terenie grupy czwartej urządzono kaplicę, wyposażoną w ławki, wyprodukowane przez wychowanków w ramach warsztatów. Według informacji uzyskanej od Dyrektora, ksiądz spotyka się z wychowankami we wtorki i w piątki, msze odbywają się w niedziele i święta.

Warsztaty funkcjonują jako gospodarstwo pomocnicze. Pracownicy Biura RPO dokonali oglądu hali obróbki ręcznej, pracowni ślusarskiej, sali technologicznej, hali remontowej, spawalni oraz stolarni, a także szatni oraz

sanitariatów. Instrukcje BHP umieszczone są na korytarzach oraz przy poszczególnych urządzeniach, wychowankowie są z nimi każdorazowo zapoznawani przed przystąpieniem do pracy. W warsztatach produkuje się m.in. meble, skrzynki hydrantowe, klucze hydrantowe, trofea sportowe, kosze na śmieci, komplety kominkowe, górnicze lampki sygnalizacyjne itp.

Pralnia, która wraz z siłownią znajduje się w odrębnym budynku, została wyposażona w dwie duże pralnice, suszarnię, wirówkę oraz małą pralkę (na wypadek zaistnienia konieczności wyprania odzieży osoby chorej zakaźnie). Znajduje się w niej również maglownica. W dwóch pomieszczeniach przeznaczonych na siłownię, umieszczono trzy urządzenia typu "atlas", z których wychowankowie mogą korzystać tylko pod opieką wychowawcy.

4. Rozmowy przeprowadzone z wychowankami.

Przedstawiciele RPO przeprowadzili 15 rozmów z wychowankami. Odbyły się one w cztery osoby, według kwestionariusza, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią udzielanych odpowiedzi. Przeprowadzone rozmowy dostarczyły opinii o stanie przestrzegania praw nieletnich oraz informacji o atmosferze panującej w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Pszczynie.

Wszyscy rozmówcy po przyjęciu do placówki zostali umieszczeni w izbie przejściowej. Podczas pobytu w niej rozmawiał z nimi Dyrektor oraz psycholog.

Warunki bytowe panujące w placówce zostały ocenione jako dobre, nie zgłoszono również uwag co do warunków higieniczno - sanitarnych.

Jedzenie określono jako dobre. Dwóch wychowanków wskazało, iż wydawane są za małe porcje żywnościowe, zgłoszono jednak również fakt istnienia możliwości uzyskania dodatkowych porcji.

Większość rozmówców oceniło opiekę medyczną jako dobrą (trzech wychowanków wskazało, że jest ona znośna, dwóch wyraziło opinię, że jest złą).

Wychowankowie wskazali, iż otrzymują kieszonkowe, które przeznaczają na słodycze, środki toaletowe, kawę lub papierosy. Według respondentów, na terenie placówki istnieje możliwość dobrowolnego uczestniczenia w mszach - nie ma przymusu w tym zakresie.

Rozmówcy potwierdzili znajomość regulaminu oraz praw i obowiązków. Za najsurowszą karę uznano brak przepustek.

Czterech chłopców wskazało, iż doznało przykrości ze strony kolegów w postaci wyzywania lub bicia - jako przyczynę wskazano fakt bycia osobą nowo przyjętą do placówki.

Jako osobę godną zaufania wskazywano wychowawców, psychologa, dyrektora lub intendentkę, jednakże dziewięciu rozmówców stwierdziło, iż nie mają nikogo, do kogo mogliby się zwrócić ze swoimi problemami.

Pięciu ankietowanych zwróciło uwagę, iż zdarzało się, że wychowawca uderzył ich w twarz za używanie wulgaryzmów, byli szarpani lub krzyczano na nich. Odmówili jednak złożenia oficjalnej skargi do protokołu oraz podania szczegółów tych zdarzeń.

Za wyjątkiem jednego z respondentów, który nie uzasadnił swojej odpowiedzi, wszyscy twierdzili, iż na terenie placówki czują się bezpiecznie.

Nie stwierdzono utrudnień w prowadzeniu korespondencji, ani rozmów telefonicznych z rodziną.

W opinii ankietowanych wychowanków, wychowawcy okazują chęć pomocy, a nauczyciele chętnie pomagają uczniom w nadrobieniu zaległości. Pozytywnie oceniono możliwość korzystania z zajęć sportowych oraz dostępność prasy, książek i telewizji.

5. Analiza dokumentacji.

Dokumentacja Schroniska, z którą pracownicy Biura RPO zapoznali się na miejscu, prowadzona jest w sposób rzetelny i przejrzysty.

Według ksiąg ewidencji ucieczek, od początku roku 2009 do dnia wizytacji nie miały one miejsca. Nie odnotowano również zastosowania środków przymusu bezpośredniego.

Akta osobowe wychowanków zawierają m. in.:

- dokument potwierdzający wyrażenie zgody przez rodziców nieletnich na wykonanie im badań, zastosowanie leczenia, wykonanie zabiegu chirurgicznego, w warunkach leczenia szpitalnego;
- dokument potwierdzający wyrażenie zgody przez rodziców na uczestniczenie dziecka w organizowanych przez placówkę imprezach;
- dokument potwierdzający zapoznanie się przez wychowanka z jego prawami i obowiązkami.

Po przeanalizowaniu tekstu Regulaminu Wychowanka Schroniska dla Nieletnich, a także Regulaminu Wychowanka Zakładu Poprawczego, nie stwierdzono jego niezgodności z normami prawnymi. Regulaminy w szczególności sposób określają m.in. cele i zadania Zakładu i Schroniska, kwestie przyjmowania, zwalniania i przenoszenia wychowanków, organizację i warunki pobytu, nagrody oraz środki dyscyplinarne.

W placówce prowadzi się księgę ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie przejściowej. Jako przyczyny umieszczenia w niej wymieniono m. in. agresywne zachowanie (poz. 360), dezorganizację zajęć w szkole (poz. 353), dezorganizację zajęć warsztatowych (poz. 358), zakłócanie porządku w czasie ciszy nocnej (poz. 364).

6. Ocena sposobu traktowania wychowanków.

Większość wychowanków, z którymi przeprowadzono rozmowy, dobrze oceniło pracę Dyrektora, nauczycieli oraz wychowawców, którzy okazują chęć pomocy. Jednakże przedstawiciele RPO, podczas rozmowy z pięcioma nieletnimi, odnotowali sygnały wskazujące na to, że jeden z wychowawców placówki zachowuje się w sposób niewłaściwy wobec nieletnich. Wśród tego typu zachowań

wychowankowie wymienili: bicie, zastraszanie, używanie wyzwisk. Nieletni odmówili złożenia oficjalnej skargi do protokołu.

Kolejnym niepokojącym faktem było zgłoszenie przez czterech wychowanków faktu doznania przykrości ze strony kolegów, w okresie następującym bezpośrednio po przyjęciu do placówki.

Ze względu na brak możliwości zweryfikowania zarzutów, pracownicy Biura RPO zasygnalizowali powyższe problemy Dyrektorowi, który zobowiązał się podjąć działania zmierzające do ich rozwiązania.

Ogląd pomieszczeń Schroniska, poczyniony przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich pozwala stwierdzić, iż warunki bytowe w placówce są bardzo dobre. Wychowankowie mają zapewnioną realizację wszelkich podstawowych potrzeb. Uwagę pracowników Biura RPO zwrócił indywidualnie tworzony przez wychowanków wystrój całego budynku głównego oraz widoczna dbałość o utrzymanie porządku i czystości, zarówno w pokojach, jak i na korytarzach. Sprawnie działające kółka zainteresowań oraz sekcje sportowe pozwalają na bardzo dobre zorganizowanie czasu wolnego. Kursy zawodowe umożliwiają nabycie uprawnień, niezbędnych do funkcjonowania na rynku pracy i usamodzielnienia się po opuszczeniu placówki.

W 2009 r. odnotowano jeden wypadek nadzwyczajny (samookaleczenie przez połknięcie noża). W bieżącym roku, do dnia wizytacji, nie stwierdzono żadnego tego typu zdarzenia. Od początku 2009 r., do dnia wizytacji, nie prowadzono również żadnych postępowań sądowych ani dyscyplinarnych przeciwko pracownikom placówki.

7. Wnioski i zalecenia.

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Pszczynie – generalnie rzecz biorąc - przestrzegane są prawa nieletnich. Podkreślić należy bardzo dobre warunki bytowe nieletnich, przede

wszystkim bogate wyposażenie internatu, szkół, warsztatów i sali gimnastycznej w sprzęt oraz pomoce dydaktyczne, a także szeroką ofertę sportowo – rekreacyjną.

W celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących nieletnim, w ocenie osób wizytujących, należy:

1. podjąć kroki zapobiegające w przyszłości ewentualnym, niedozwolonym formom traktowania nieletnich przez personel placówki;

2. podjąć działania zapobiegające niewłaściwemu traktowaniu nowo przyjętych wychowanków przez pozostałych chłopców.

W odpowiedzi z dnia 16 kwietnia 2010 r., Dyrektor placówki wskazał działania podjęte przez niego w realizacji zaleceń pracowników Biura RPO.

W celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących nieletnim zaplanowano przeprowadzenia cyklu szkoleń kadry Zakładu i Schroniska, dotyczących radzenia sobie ze stresem w pracy zawodowej, nowatorskich sposobów pracy z trudnym wychowankiem oraz sposobów eliminacji zachowań agresywnych.

W celu redukcji liczby przypadków niewłaściwego traktowania nowoprzyjętych wychowanków przez pozostałych nieletnich, Dyrektor wydał polecenie zwiększenia nacisku na zajęcia socjoterapeutyczne, redukujące działania agresywne.